

Рат на Балкану

Европа и рат на Балкану

У једном од пошљедних бројева новосадског „Браника“ изашао је чланак под називом „Брука европске дипломатије“, у коме се истиче у почетку како откад постоје међународни односији у европских држава, никад још европска дипломатија није била у такој мјери компромитована, као што ју је компромитовао балкански рат. То је управо *права брука* за европску дипломатију. Па још се никада није грјешило толико против начела европскога међународнога права, колико у ово наше доба за вријеме балканскога рата.

Већ уочи балканскога рата и у почетку истога, европска дипломатија у тој мјери се изложила осуди јавнога европскога мишљења, да је на скоро за тим изазвала праву пропалу широм Европе. Иста дипломатија ставила је као неко начело *status quo*: да се не смије дирати у цијелу турску царевину, па је са тим начелом ставила и неку пријетњу: да ће, ако балканске савезне државе ишта освоје од турске царевине, то морати вратити.

Балкански рат и велике побједи балканскога савеза над Турцима значиле су велики обрт у свјетској повјесници, те *слома* Турске у Европи. Али европска дипломатија мјесто да је рачунала са том чињеницом, мјесто да се радовала, да ће једном престати варварска азијатска владавина у Европи, она је још свеједнако рачунала са могућношћу, да ће мјесто владавине хришћанских народа наступити нешто *трпе*, што ће *замјенити* бар у неком дјелу сломању отоманску империју. Мјесто да је европска дипломатија прихватила у балканском рату оно начело, што је француски министар-предсједник и министар спољних послова, а садањи предсједник француске Републике *Ремон Поенкар* ставио, оно начело: *désintéressement absolu*, да се европске велесиле не мијешају, већ да оставе балканске хришћанске народе, да сврше своју ствар са Турском — европска дипломатија није примила начело Поенкарево: *désintéressement absolu*, већ су државе Тројнога Споразума попустиле Тројном Савезу па је овај поступио противно од начела Поенкаревога. Али да није било тога попуштања, те шепртљива европске дипломатије, балкански рат био би давно свршен и ствари на Балкану по свом наравном тецају биле би уређене, те европски исток ступио би из азијског стања у европско.

Али у том је баш лежала велика погрешка европске дипломатије, што се према двијема великим групама европских велесила колебала, те никако није могла доћи до одлучности, што је напошљетку морало имати за пошљедницу *велику бруку* европске дипломатије. Је ли послје пораза Турака код Лозенграда (Кир-Килсе), Лиле-Бургаса, код Куманова, код Прилипа и Витоља, код Србице и Јенице-Вардара, па послје пада Солуна и Јанине могло бити сумњиво, да је Турска сломањена и уништена, па ипак се европска дипломатија колебала и није се знала паћи у свом положају, да одлучи оно, што према обрту на Балкану треба да чини.

Понашање европске дипломатије за вријеме балканскога рата је један низ неспретности брука, чега до сада у повјесници међународних односија није било. Кад су оно зимус били преговори о миру између изасланика балканскога савеза и оних од стране Турске, наједаред је искрсла нека „реунија“ амбасадора европских велесила. Испрва се мислило, да ће тај „збор“ амбасадора бити само то, да буде на окупу, како би се обавијестило о току преговора балканских изасланика. Али не! Та „реунија“ узе облик као неки „трибунал“, да пресуђује балканске ствари и да доноси одлуке. Нико није знао и није могао знати, да когод жели, да се створи нека Арбанија као држава. Обично народ ствара себи државу. Само Албанији или Арнаути ијесу жељели нити су искали арнаутиску државу. Они су војевали као савезници Турака, па су наравно мислили: како Турцима, тако и нама. Али у Лондону ди-

пломате и амбасадори наједаред пронађоше потребу албанске државе, као да се државе стварају пером на папиру, а не оружјем у руци. Па из те Арбаније излегле се друге неспретности. Излегло се читаво европско питање са Скадром. Црна Гора и Србија у рату против Турака жртвоваше хиљаде и хиљаде својих синова, да задобију Скадар, који по повјесници и предању свагда се сматрао као српски. Али ево амбасадори у Лондону наједаред пронађоше, да се и неутрална држава смије мијешати у рат Црне Горе и Србије против Турске. Наједаред амбасадори у Лондону пронађоше, да Црна Гора и Србија не треба да бомбардују Скадар, па као неку заповијест дадоше, да Црна Гора има да пропусти из „човјечанских побуда“ становништво Скадра, што не спада у војнике. И Црна Гора напошљетку пристаје на то. Али ево *грдне бруке за дипломатију: Есад иаша, зайовједник Скадра, не пристаје!* Па шта сада? Ево бруке за дипломатију: да морају присиљавати Есад папу.

Али шта је та „реунија“ амбасадора у Лондону, да доноси одлуке? Тога у повјесници дипломатије до сад није никада било. Зна се, да међународни конгреси, па и међународне конференције доносе одлуке. Али да посланици, оверовљени само код једне државе, доносе међународне одлуке: тога до сад — као што рекосмо — у повјесници дипломатије није било.

Брука европске дипломатије у ствари Балкану, чини нам се да завршле жалолону повест просперитетне европске дипломатије, која је мислила, да зеленим дипломатским стојом може ријешавати о судби европских народа. Били хришћански народи европски, а истока доказани су, да они сами о себе ријешавају. Па је европска дипломатија мислила нешто „мудро“ рећи, кад је какала: судбу Скадра неће ријешавати црногорско и српско оружје, већ закључак европске дипломатије. Идемо да видимо!

Не треба попуштати

Глас о одлучи великих сила, да Црна Гора обустави опсаду Скадра и да Србија напусти јадранско приморје изазвао је буру негодовања у српској штампи, која најенергичније захтијева, да се ни Црна Гора ни Србија не одазове томе неумјесном захтјеву.

Примјера ради послужићемо се писанјем „Малог Журнала“.

Он на једном мјесту овако вели:

Велике силе ријешиле су да Скадар поконе Албанији. Том својом одлуком амбасадорска се конференција огријешила о своју ранију одлуку, која није тако давнашња да се могла заборавити: нема ни месец дана како су амбасадори у Лондону били ријешили да о Скадру ријешавају тек по закључењу мира између савезника и Турске. Тада су силе биле расположене да даду времена Црногорцима да освоје Скадар. Данас су оне видне нерасположене према Црној Гори и Србији. Црној Гори не допуштају освојење Скадра а Србију гоне са приморја.

Забрањујући црногорској и српској војсци да освоје Скадар, велике силе показале су да о интересима обију српских држава не воде ни мање рачуна. Наш непријатељ, Аустрија, добија потпуно задовољење, сви њени захтјеви се испуњују. Није за њу пораз шт је Пећ, Призрен, Ђаковица и Дебар добила Србија: она је та мјеста упорно рекламирала за Албанију само да би за исту добила макар Скадар, а тиме је, разумије се, добила много. Према вољи сила Скадар припада Албанији а према вољи Аустрије Скадар има да буде пријестоница аутономне аустријске провинције. Тако се међу Црну Гору и Србију увлачи један нов клин, много опаснији, много грђи од клина, који је некад представљао Ново-Пазарски Санџак. У томе новом клину једно велико мјесто са 60.000 становника, са одличним утврђењима, биће центар једне државе, која никада неће тежити за одржањем добрих односа са сусједним српским државама.

На против. Та је држава и створена против интереса сусјета. У аутономној Албанији Скадар ће бити центар свих могућих покрета и буна против Србије и Црне Горе. Наше јужне границе стално ће бити изложене великој опасности. Све што желе да се докона новца и разбојничке славе окупиће се у Скадру и радити према инструкцијама из Беча, за рачун Аустрије, против интереса Србије и Црне Горе....

Унапријед смо пристали на одлуку сила, и ето гдје та одлука уништава једним ударцем све снова српског народа, погађа га посред срца, гази његова историјска и освајачка права, тјера га далеко од српског мора, далеко од Скадра на Бојани. Правичност сила!

Како било да било, Европа је поново показала своју, нама неразумљиву, ненаклоност према Србији и српском народу. Гоне нас са приморја нашег, које смо освојили у једном походу који ће остати величанствен примјер у историји ратова. Али гоне нас као неке чобане, вријеђајући нас, понижавајући нас, без икаквог обзира према нашем достојанству, према нашим осјећањима. И сувише су увредљиве, готово оптуженички звуче ријечи Едварда Греја, којима је говорио о повлачењу српских трупа са приморја и о гаранцијама које се морају добити од Србије ради заштите католичке и мухамеданске мањине у Србији. Европа никада ништа није учинила за Србију, а исто тако није учинила ни званична Русија. Па и поред горких искустава у томе, ми смо ипак вјеровали у њихову правичност...

Али, наш положај ипак није тако страшно црн. Приморје је у рукама српске војске а Скадар се може освојити. Зашто је обустављена борба против Скадра, која се мораће успјешно завршити? Погледајмо Бугарске: ма да су већ били сигурни да ће Једрени бити њихово, они су ипак, помоћу обично српском војском, јуришали и освојили тај град, кога су могли добити без капи крви, вољом сила и пристајком Турске. И сада бугарске трупе са Једрено крећу се на Чатаљу и на Галипоље, гдје се тек очекују крваве битке и нови успјеси, који ће непријатеља присилити да прими све услове савезника. У мјесто да се разговарају са Лондоном, Бугари и даље ратују, јер су људи реалнији од нас: они добро знају да је свакишов успјех, у коме се манифестује њихова снага, гаранција више да ће интереси Бугарске бити задовољени. У мјесто да свом силом ударе на Скадар и да га освојимо, у мјесто да кренемо трупе преко Шкумбе и разбијемо војску Цавид паше, ми разговарамо са дипломатима.

Границе, коју су лондонски амбасадори дали Албанији, страховите су за Србију и Црну Гору. Аутономна Албанија биће три пута већа од Црне Горе. Такве границе ми не можемо примити и наша влада мора апсолутно одбити такво ријешење албанских граница, користећи се оном малом резервом, коју је себи задржала приликом обећања да ће српске трупе напустити Албанију. Такве се границе не даду усвојити, нити се може пристати да Скадар припадне Албанији. Све док под знамена Скадра стоји наша војска и наши топови игра није изгубљена. Зато војсци треба издати наредбу да понова уђе у борбу, а она ће већ учинити своје. Кад Скадар буде освојен, видјећемо ко ће га смјети понудити Албанији. Српски народ неће Скадар дати ни Албанији, ни Аустрији.

Скадар треба узети пошто по то, па онда да видимо, која ће то сила да се бори за Аустрију, да се њој да, јер давањем Скадра Албанији, он се даје Аустрији, и то опет дабе, као Босна и Херцеговина.

Јуначки Црногорци послје толиких мука и крвавих борба морају да се врате у своје старе границе, у своје опустјеле домове, у којима више нема толико добрих синова. Ми, који смо далеко од бојног поља а тако смо узбуђени неправдом Европе, можемо ли себи представити једноко је огорчење код Црногораца, кад их Европа нагони да се одбију од Скадра!

Али, непријатељи српског народа ипак неће ликовати, јер српски народ неће допустити да му се тако разбојнички отимају плодови њихових побједи. У овоме рату српски народ показао је шта је у стању учинити, а он није малаксао. Он је го-

тов да брани своје интересе до пошљедње капи крви.

Због тога очекујемо да наша влада неће извршити одлуку коју је донијела, да се наше трупе у току идуће недеље љовуку са приморја, а још мање да ће наредити да се борба против Скадра сасвим обустави и трупе љовуку. Ако она то учини, онда излази да су и Срби и Црногорци љоливали своју крв за Аустрију. На Скадар се мора јуришати и Скадар мора бити освојен и остати црногорски.

Братски глас из Бугарске

Софијски „Дневник“, један од најугледнијих и најраспрострањених бугарских листова пише:

Има једна земља на Балкану, која је вазда уживала наше симпатије — земља која је вјекове у ратовању провела. То је Црна Гора. Овај красни угао, који не зна мировати, зашто је вазда био под притиском, данас преживљује велику и тешку кризу, у којој и ми учествујемо.

Силом некакве чудновате логике, да се заштите туђи интереси, данас се врши демонстрација око граница ове миле нам државе. Звече саље, угрожава се оно што је Црна Гора заслужила у име своје праведне ствари, силом свога оружја — оно што цио свијет називље почетком великога рата за ослобођење Балкана.

Скадар! То је циљ црногорских аспирација у часу кад све мирише на барут, у положају сасвим опасном. Да се изјаснимо: ако Аустрија узоће узети Скадар за некакву Арбанију, нећели изазвати на борбу за живот или смрт овај горди народ, који знаде да се бори за свој живот? Нећели ова искра запалити сухи барут, који је Јевропа нагомилала за велики моменат, да заштити правду?

Ко ће гарантирати, да се Црногорци неће ријешити да пану сви до једнога, па да некад историк забиљежи: *Овдје је љогиуно један мали народ за једну велику идеју?*

Ако ли се нађу људи у свијету, који би одвратом погледали на овај покушај против Црне Горе, и ако има држава, које би протестирали и бориле се, да ускрсне погребена правда, и да очисте окаљану част — ако одлуче да освете ово светотатство... тада? Нећели мирна Јевропа да види све своје рачуне сасвим побркане?

Патриотски подвиг „Балкана“

Држање великих сила и њени кораци према Црној Гори дубоко је ожалостио и потресао не само сваку српску и словенску душу, но и душу сваког културног човјека. То је у толикој мјери потресло српску и словенску штампу, да се биоградски лист „Балкан“ нашао побуђен да крупним словима посвети уводни чланак Његовом Величанству Краљу. „Балкан“ је велики биоградски лист, кога је прошле године покренуо један од познатих биоградских новинара, Светолик Савић, до тада један од власника „Малог Журнала“, и од свог постанка одликовао се великом љубављу према Црној Гори, иступајући увијек одлично у одбрану њену.

У томе чланку управљеном Његовом Величанству Краљу „Балкан“ истиче како се хоће да отме Скадар Црној Гори, а Србији оно земљиште што је га заузела од Дрина до Шкумбе, да би се дало новоскованом и разбојничком Арбанији. Помињући како је Краљевим мудрим радом и јунаштвом бесмртних Црногораца Црна Гора проширена, због чега је цио културни и просвијећени свијет узносио славу и јунаштво Краљевом и Црногораца, јер је њим напорима успио да подигне

углед Црне Горе на веома завидну висину, констатира да се велики и силни никад не нађоше побуђени да се запитају: како ова мала, а за човјечанство и слободу толико заслужна земља може остати на тако малом и неплодном простору и са тако малим бројем житељства, а још мање, да покушаше потпомоћи Краља да се Црна Гора прошири, те да јој се створе повољније прилике за живот и опстанак. Међутим кад је Црна Гора својим напорима у овом рату проширила своју границу и кад има још да заузме Скадар, стару пристоницу зетских краљева, моћни непријатељи Српства, дају све то новоствореној Арбанији.

Тада се у овом патриотском чланку подсећа на историски моменат кад је руски цар Александар трећи назвао Краља Николу јединим искреним пријатељем и савезником, на ријечи pjesника Тенисона, као и на ријечи славног енглеског државника Гледстона о Црној Гори.

Послије тога обраћа се на Његово Величанство, чииа је многа славна дјела прибиљжила историја Црне Горе и указује да је наступио тренутак, да сва та дјела из прошлости крунише најславнијим дјелом у садашњости: Удружена српска војска под Краљевом командом освајањем Скадра имала је и има да крунише своје досадање побједне почев од Куманова, па све до Бардањола, а сем тога освајањем тога старог српског града имало се и има да осигура живот и будућност Црне Горе и обезбједи мир. Ако Скадар са својом околином не би припао Црној Гори, она не може опстати а на Балкану не би било мира. Да до тога не би дошло, треба да се напегну све силе да Скадар припадне Црној Гори и да буде заштита Српства и Јужног Словенства на Јадранском Мору. Ако се у томе не може успјети, не треба бити Самаритајини и не штеђети ни пријатеља. Нека и њих обузме страховити и неутуљиви пламен. Не треба да се одржи европски мир по цијену живота ове напаћене земље. За љубав европског мира не може се допустити да се угаси живот Црне Горе, под чијим се Ловћеном кроз вијекове очувала жижка слободе, која је загријевала балканске родољубе за свету идеју ослобођења балканских народа.

Најзад се овај патриотски чланак завршује снажним подвиком:

„Речите, Ваше Величанство, цијелом свијету, а у првом реду сину Александру трећем, Николају другом и Гледстоновом земљаку и последнику Едварду Греју, да Црна Гора хоће да живи својим самосталним државним животом, а то је могуће присаједињењем Скадра и његове околине с Дрином“.

Словенске трпезе

На словенској трпези, поводом пада Једрене, говорили су Д. Н. Вергун, Дејнике, Корабљев, генерал Липовац, Василиев, гроф Бобрински, Бугарин Кушелев, Чех Шепанек, и читали pjesме полковник Баљасни и други.

С трпезе је управљена министру Сазоново следећа депеша:

„Дубоко поништени бескрајном уступчивошћу руске дипломатије у обрани словенских а следствено и руских интереса, учесници редовне словенске трпезе жале, што не вјерујући моћи и патриотизму рускога народа, наша дипломатија пропушта случај, који се не понавља у историји, да испуни своју дужност у Словенству. Ми се обраћамо вашем патриотизму у нади, ако ваше дјеловање паралелно утицаји непријатељски Словенству, да ћете ви наћи у вашем руском срцу достојног изласка из нашега тешкога положаја“.

А поводом говора Е. Греја у парламенту управљена је „Тамсу“ у Лондон депеша следеће садржине:

„Тек изговорена у парламенту бесједа сир Едуарда Греја зачувила је руско јавно мњење. Сјећајући се незаборавног Гледстоновог „Hands off“, руски се народ надао, да ће Енглески либерали, вјерни традицијама, бити сираведљиви према благагородним напорима хришћанских савезника да за вазда ријеше источну питање у Европи. Напори сира Е. Греја у похвалној тежњи, да сачува европски мир, у самој ствари нарушавају европску равнотежу у корист тројнога савеза. Руски народ, не може бити солидаран с Енглеском у одузимању плодове хришћанских побједа. Услови миротвораца не би имали ограничавати плодове хришћанских побједилаца, него би имали циљати на Аустроугарску, која из својих себичних сврха угрожава европскоме миру. Послије подобних бесједа трудно је у Русији пријатељима Енглеске бранити англо-руско зближење против свих оних, који не престају тврдити, да се не може рачунати на Енглеску у критичком моменту“.

Обје депеше је потписао генерал Скугаревски, председник словенске трпезе.

Фатум...

Интересантна су ова излагања, која налазимо у једном листу о судбини турског царства:

На далеко познати турски фатализам као да је у балканском рату посве оправдан. Судбина! Османско царство добило је своје име по султану Осману (1288. до 1326.). Његов син Орхан (1326.—1359.) учинио је град Брусу у Малој Азији пристоницом великог царства, а одавде је прешао у Европу и стао освајати државу за државом. Први посјед турски у Европи било је Галипоље. Орханов син Мурат I. (1359.—1389.) наставио је са освајањем, те је главно тежиште турске силе пренио у Европу и год. 1361. учинио Дринопоље својом престолницом. Год. 1389. погинуо је као побједник над српском војском на Косовом пољу. Нашљедници његови проширивали су своју моћ све више на запад и сјевер, те су за кратко вријеме освојили или бар присиљили на плаћање данка све државе и владаре, до којих су само могли доћи. Дуге вијекове трајали су крвави бојеви. Вазали турски су се трсили, да збаци турски јарам, раја је кукала под њиховим господарством, али крволочне чете јаничара znale су утишати сваки покрет. Европа је дрхтала пред турском моћи и силом.

У турском државном грбу видимо полумјесец са звијездом. О постанку тога грба има прича, која приповиједа, како је год. 341. пр. Хр. македонски краљ Филип посједио Цариград. Градска посада се јуначки бранила, но не би свеједно била могла одољети опседачима, да јој није природа сама дошла у помоћ. Ноћ је била тамна, а ту таму су употријели Македонци, да се довуку до градских зидина. Но наједанпут се дигне јак вјетар и растјера густе облацине, а на небу се укаже полумјесец, у чијем сјају се блескало македонско оружје. Цариграђани упозорени на непријатеље, одбију његов напад и спасу град. На успомену овог сретног спасења града Цариграђани су у свој грб узели полумјесец. Тај знак су и Римљани и византински цареви задржавали на својим печатима, а као знак своје моћи ставили су у средину полумјесеца звијезду. Турски сутан Мухамед освајач и његови нашљедници пружили су тај грб и тако је он остао симбол турског царства.

Ово је требало знати, да узмогнемо споменути још два случаја, који су као у некој узрочној свези за ликом турскога грба. Међу балканским народима, а поглавито међу Словенима није било никад слоге, а то је знало најбоље израдити турско царство, па их је подлагало један за другим. Тако је хтјела судбина! У доба илирског препорода, када се радило о културном јединству балканских Словена, препородитељи су у свом идеализму за заједнички „илирски грб“ одабрали полумјесец са звијездом (Даницом). По овом чину добија тај грб значење једнодушности, слоге и јединства. Није сврха, да оvdје испитујемо, зашто се то јединство разбило и зашто није успјело.

У најновије вријеме су се балкански Словени политички сложили, а тај савез их је заплео у рат са Турском. Крвава борба била је кратка, била је прекинута, па је и опет настављена свом жестином, на живот и смрт. Турски колос се заљубљао, срушио се, а данас се осјећају још задњи његови трзаји. Судбина! Звијезда крај полумјесеца је у турском грбу сићула и засјала необичним сјајем баш на истом оном мјесту год. 1357. гдје данас гине задњи њезин трак. То знаменито мјесто је Галипоље.

У овај час кад се збива овај чин од највеће историске важности, јавља се на обзору ванредно занимљив приказ. Венера се ју приближила мјесецу и већ неколико ноћи прекрасно свијетли на небу знак јединства и једнодушности — полумјесец са звијездом.

Цариград је спасен уз један природни феномен — полумјесец на небу, а уз исти тај феномен на небу, тресу се цариградске зидине, гине задњи остатак турског царства у Европи.

Није ли се при свему томе тешко отети мисли о фатуму?

Јунакиња Српкиња и примјерна сестра

Јуче престаде министарству војном Ђепосава Недељковић из села Трубушнице, срез Кољубарског. То бјеше лијепа, стасита дјевојка својих деветнаест година. Прав стас као јабука, правилно развијено тијело, изразито лице, плаве очи, са спуштеним капцима даваше утисак једне јунакиње у чијој се души крије бујница српског осјећања помијешаног с дјевојачким стиљом. Спољашњост њеног лица и цијелог држања његов кријате душу, која се бори са жељама и тежњама узвишеног циља, а које друштво не може, да разумје и

потпомогне њиховом остварењу. Послије њене појаве у капеларију упита ју господин пуковник:

— «Како добро, дјевојко?»
— «Даће Бог, биће добро, ако само ви будете то хтјели, господине» одговори јунакиња дјевојка.
— «А шта би жељела?» — упита господин пуковник.

— «Доста су нас Турци шест вијекова тукли, дође вријеме да нам Бог помогне и да ми њај за три недеље стучемо; али остало је још једно уочиште Турско. Скадар, који нам прогута многе наше војнике, па ено и мога милио брата. Други ми је брат у битовској болници, гдје се бори смрћу. Дошла сам код вас, господине, да ми испуните пошљедњу жељу: да ми дате пушку и муницију и војничко одјело, да џдем на Скадар и да се борим са српском војском и да осветим свога брата». Ове ријечи изговори Српкиња јунакиња са осмјехом на стидљивом дјевојачком лицу и као да јој пешто лавиу на души Пуковник се задиви на ове ријечи Ђепосавине, па ће је упитати.

— «А јеси ли кад год руковала пушком?»
— «О господине, јесам па још како. Моје најслађе завичање бјеше да с покојним мојим братом, што погину под Скадром, често гађам и била сам најбоља стрелачица у нашем селу.» Одговори Ђепосава.

— «Ја видим да си ти добра Српкиња, чије ме јунаштво дивја. Наш народ треба да се поноси с таквим вјерима српским. Српски народ задивно је данас цео свијет својим јунаштвом, само због тога што има јуначке синове и вјери своје. Но дозволи ми да те посавјетujem и кажем ово: нашем народу су потребе овакве јуначке вјери, да би рађале јунаке, какви се данас показаше. Ти не можеш свога брата да оживиш, и када би највећа чуда твојим јунаштвом починила. Нека је њему лака црна земља, што он са својим друговима краљу испуни, а ти тежи да будеш добра домаћица и да гајиш даље те твоје дивне особине». Одговори г. пуковник.

Ђепосава се ожалошти и као да ју нешто удари у срце и обори очи доле. Наста опет пређашња борба у њеној души. Послије кратке паузе изустити сјетно:

— «Допустите ми, господине, бар да пружим пошљедњу љубав својој другом брату, који се бори смрћу у болници битовској».

— «То ћу ти радо учинити и ено ти карте за подвоз, па века ти је срећа пут. Прими ове ријечи, што ти мало прије рекох и желим ти да ти брат што брже оздрави и да нам се обоје потпуно здрави вратите». Рече господин пуковник.

Ђепосава узме карту, уздахну и рече: — «Хвала господине, ала ја ћу у Битољу».

Са овим недокрпљеним ријечима а с помисљу да ће своју жељу у Битољу остварити Ђепосава напусти капеларију господина пуковника.

Ђепосава је сићош отишвала у Битољ. Ми јој желимо да ју Бог на путу прати својим благословом и оствари њене жеље онако, како ће се сама у томе осјећати срећна.

„Балкан“

Пад Једрена Улога Срба у заузећу Једрена Биоград, 17. марта.

— Синоћ у осам сати и данас долазили су савијетски позови са рањеницима српским са Једрена. Дошло их је већ преко 900. Први су рањеници већином из тимочке дивизије. Читави дан чека силан свијет на станици рањенике. Синоћ и данас на хиљаде свијета поздрављало је рањенике даривало свакога, испитивало, помагало у пошљењу у подувирању. Ганућкине сцене одигравају се као прих дана рата; рањеници пролазе кроз густе редове као триумфатори.

О пријем крвавим борбама и јуришима причају шљедече: Осађивање било је мучно, јер су влага и сињег упронашћавали читаве десетине војске. Јуриш сматраху сви као спас и ослобођење и јуришали су одважно, јер су хтјели дократици несносно опсиједање. Војска је била обавјештена прије осам дана, да ће бити јуриш, али није мислила, да ће бити пошљедњи.

У Понедељак 11., прочитана је српским секторима наредба разијештаја за вечер. У један послји подне почела је на свим секторима страховита топовска ватра. Кретање дупавске и тимочке дивизије било је истовремено. Ни на једној тачки нијесу српске трупе имале неуспјеха, ма уз највеће жртве. Према паредби Иванови, српске трупе имале су јаким нападиима навући на себе што већу турску позорност и силу, да омогуће бугарским пробијање источнога сектора. Српске трупе, по признању званичном бугарском, нијесу само извршиле ово, него су заузимале редом утврђења и допрле у Једрене. Оне су заробиле Шукри пашу, који се био склонио у свакако од најјачих утврда Кадурлак Идрим. Од дупавске дивизије, колико се до сада зна, учествовао је у продирању цијела четврти прекобројни пук, даље један батаљон осмог, три батаљона деветог, један осмиог. Од тимочке дивизије учествовала су три пука, уз њих педесетпети бугарски пук.

У 3 сата у јутро у уторак довукали се Срби дупавске дивизије на 150, па на 50

корачаја до ровова, и кад су оваквени, почела је борба. Дим топовске наљбе сметао је дуго разазивању. У једанајсет сати освојили су Дунавци предње турске ровове, заробив 32 официра и 700 војника. Уконали се и остали на позицијама до другог дана.

Од уторка на сриједу подузимају су јуриши на велико утврђење Панае Тене. Била су три јуриша, најжешћи први ноћу. Турци су имали 24 мигравеза. У јутро у сриједу у 6 сати освојена је Панае Тене. Турци су предали 57 официра и много војника. Командант Трифун Павловић ижаљубио се са официрима и по једним подофициром и те заробљенике послао у логор.

Турци са Панае Тене и околине умакли су Једренима, хитајући преко моста на Арди, али су српски топови разорили мост и стигли Турке, којих се предало 3000. Српска коњица из Отакеја улетјела је на то у Једрене.

Биоград, 17. марта. — Од тимочке дивизије се тринајести пук особито истакнуо, јер је спасао ситуацију. На југу Тенелару борбе су трајале читави дан, а српски батаљони издржали су најтежу позицију, јер се два пута 55 бугарски пук повукао будућу састављен све од старијих људи и изгубио много официра. Турци су три пут подузимали противнападе на већ освојене од Срба позиције. Срби су коначно морали заузети онет једну позицију напуштену од Бугара. Најпошље су заузете све позиције и утврђење. Маса Турака предала се, а један дно повукао се у Једрене.

Тимочка дивизија заузела је и тврђаву Паразос Талија и отворила тиме пут до вароши. Ова тврђава заузета је у девет сати.

Према извјешћу софијског «Дневника» српски двадести пук толико је ударио на Турке, да се они повуку ка источним секторима, али кад су наишли ту на надирање главне бугарске силе, повратили се и покушали се пробити кроз српске трупе на западу и сјеверозападу. Српске трупе су биле на положајима врло слабијим за одбрану и Турци су рачунали, да ће се лако пробити. Чини се, да је Шукри паша био с тим четама, јер се нашао напакон у српском ројетву. Међутим су Срби дочекали Турке на бајонет и спријечили продирање уз велике обостране жртве. Турке је захватила паника и почели су бацати оружје. На тој страни дјелови двадесетог пука заузели су утврђење, у коме је био Шукри паша.

Судбина Једрена била је ријешена у часу, кад су Срби зауставили турску покушај пробијања. Кроз то вријеме су Бугари са истока продрли линију. Једрене је било пало, када је Шукри паша заробљен. Преостало је само неколико форова, које је Шукри касније предао.

Биоград, 17. марта. — Потпуковник Јован Угриновић, чију слику доносне данашње новине и који је заробио Шукри пашу, спроведен је за пуковника, а према једној вијести краљ Фердинанд одликоваће њега и официре орденима.

Биоград, 17. марта. — Тачније вијести из Једрена стижу тек сада и одошћавале су не зна се због чега. Листови констатију, да су некоје депеше, предине о српским учешћима у Муствава наши још у сриједу пола шест поподне, стигле у Биоград тек у суботу поподне. Према извјешћима из Софије од српске стране има само у борбама од понедељка и уторка, без коначног јуриша, до 900 мртвих и рањених 3000 Срба. (Нарочити извјештај).

Јачина војске под Једреном

Димотика, 20. марта. — Из врховне команде саопштава се што слиједи: Модерна тврђава Једрене раздијелена је Марицом, Ардом и Тунцом на четири природна сектора. У источном сектору су 14 форова, 25 сталних батерија. У јужном сектору 4 фора и 13 батерија, на западном два фора и двије батерије, на сјеверозападу седам форова и 36 батерија. Укупно 26 форова и 74 сталне батерије. По свијема подлацима, гарнизон је имао око 75000 војника, са 200 опсадних топова, и 450-500 пољских топова. Од почетка рата па до свршетка друга армија под командом генерала Ивановова оперисала је против тврђаве.

Послије потпуног опкољења и организације линије блокуса, трупе друге армије, а особито опсадна артиљерија, биле су распорешене с обзиром на приступачност линије форова како би се олакшала припрема извршења јуриша. Источни сектор био је изабран као фронт напада, дочим сјевероисточни угао т. ј. фортица Ајвасбаба и двије друге сусједне на јужној страни од Кестенлика и на западу до Таштабије као тачке одлучавајуће. Сектор јужни долазио је на друго мјесто, а сектор западни и сјеверо-западни на треће мјесто. У моменту јуриша ђенерал Вазов је командовао са источном сектору; с обзиром на одличавајућу улогу тај је сектор био у јачини од седам пјешадиских бугарских бригада (14 пукова) са двадесетдвје брзометне батерије (88 топова) затим три тешке опсадне батерије са 98 опсадних топова, који су били подијељени у три групе: на сјеверу 34, на сјеверо истоку 34 и на истоку 30. Опсадни топови били су намјештени на 4 километра растојања, што је знатно олакшало акцију батерија. На јужном сектору командовао је ђенерал Кирков. За цијело вријеме опсаде на том сектору су биле двије бугарске пјешачке бригаде са 12 брзометних батерија и 28 опсадних српских топова. На западном сектору била су три пјешадијска пука српске дунавске дивизије другог позива под командом ђенерала Рашића са пољском артиљеријом. Српска тимочка дивизија првог позива под командом ђенерала Кондића у саставу 4 пјешадијска пука са артиљеријом и 6 опсадних топова заузимаху сјеверо-западни фронт а у вези са 55 бугарским пјешадијским пуком, који је оперисао на крајњем лиjevом крилу. Двије српске дивизије биле су под командом ђенерала Степановића, који је био под командом Иванова. Дакле опсађивајућа војска имала је 120.000 војника и 380 бугарских топова, а 40.000 војника и 98 топова српских. Према даној диспозицији нападај и одузимање истакнутих положаја почело је 25. марта у зору. У исто вријеме трупе са јужног сектора, послје заузећа Памукистр и јуришаше ни Токатбајир и Дунцауроос. Српска тимочка дивизија напала је на линију Екмекчи; 55 бугарски пјешадијски пук достигао је до предњих положаја Јуштепелара. Српска дунавска дивизија напада Папаз тепе узимајући предње положаје. Почела је артиљериска методична борба ради надвлађивања противника и рушења фортова. Цијелог дина био је жестоки артиљеријски двобој. На захвату од 50 километара око Једрена непрекидно падаху хиљадама метака разаравајући фортове и топове и деморалишући непријатеља. Под пакленом ватром пјешадија је снажно напустила и око 10 сати у вече зауставила се на 200—300 корака од линије источних фортова. Моменат јуриша се приближио. Пјешадија је заробила нових 100 војника и 20 топова. Артиљеријски огањ коначно ломи даљи отпор усколебаног непријатеља. Наши војници сијеку жицу и уништавају све вјештачке препоне, како би отворили пут к утврђењима. Ушљед неодољивог заноса војника и уништавајуће палбе артиљерије у 11 сати ноћу дата је наредба да се нападну и узму фортови на источном сектору. Загон наших трупа слава је за нашу војску. Дакле ноћу 25. ситуација је шљедећа: Источне трупе на 200—300 корака од линије фортова. На јужном сектору води се борба у коштац око Токатбајира. Дунавска дивизија бори се око Папазтепе. Тимочка дивизија је одржала своје у јутро отете положаје. Ноћу

26 била је жестока обострана каканада. Послије разрушења вјештачких препона при мјесечевом сјају наша пјешадија под заштитом артиљерије јурну на бајонет и узе једно за другим фортове: Ајвасбабу, Оциоглу, Кестенил, Куручесме, Илдиштабија, Топиолку, Кавак и Каик. Док је наша пјешадија ишла напријед за њом су одмах ишли пољски топови и мортири који су како се које утврђење заузимало одмах се ту намјештали и отварали жестоку палбу на уступајућег пут вароши непријатеља. У 7-30 сва су утврђења пала. Турци су се повукли били на сјеверозапад гдје су се још одупирали. Око девет сати наши мортири почеше с бока да бију те положаје, тада видећи безизлазни положај Шукри паша нареди да се баце у ваздух депозити на јужном и југозападном сектору. Око 10 сати наше трупе на источном сектору узеше варош. На лијевој обали Тунце канонада је ослабила око подне. На цијелом сектору јужном борба је трајала до 11 сати у јутро. На западу до подна. У један сат и по палба је престала и Шукри паша се предао Иванову. Дакле 24 у један сат послје подне избачен је потоњи метак послје 48 сати очајничке борбе. У то вријеме узвила се бугарска застава над гордим Једреном. Заузеће Једрена коштало је бугаре 10000 мртвих и рањених 1200 што мртвих и рањених српских савезничких војника. Заробљено је око 14 ђенерала, 2000 официра, 60000 војника, 14 застала и велика количина муниције. (Бугарска Агенција).

Одликовање храбрих војника

Софија, 20. марта. — Краљ је наредио ђенералу Иванову да разда трупама које су оперисале на источном сектору по 48 крстова за храброст на чету пјешадије и по 50 на чету инжењерије и на батерију. По таквим извјештајима Срби су имали код заузећа Једрена сљедеће губитке: 7 официра погинулих и рањених, 268 погинулих и 1160 рањених војника, дакле укупно 1447.

Флотна демонстрација

Међународна ескадра у нашим водама

Рим, 20. марта. — У Бриндизи су приспјеле оклопница „Санто Леоне“ и крстарица „Феруђио“; тврди се, да ће отићи да учествују у морској демонстрацији против Црне Горе. „Стефани“ јавља, да су велесиле одлучиле да се пошље међународна ескадра ради извршења одлука донијетих у сједницама амбасадора у Лондону. Бродови италијански, енглески, аустро-угарски, њемачки, који ће судјеловати у демонстрацији, већ су отпловили у Јадранско Море.

„Тајмс“ о демонстрацији

Лондон, 20. марта. — „Тајмс“ пише: Ауторитет амбасадорског скупа, тај важни инструменат очувања мира, био би непоправимо компротиван, кад би Србија и Црна Гора поништиле његове одлуке односно Арбаније. Ако Србија неће да остави Скадар Арбанији, онда би свака нагодба била ништавна. Послије сличног одбијања, нико више неће имати вјере у савјете и позиве Европе, која би била занемарена у свима садањим озбиљним питањима, која би могла довести до европског рата, ако се Европа не послуша.

Држање службене Русије

Лондон, 20. марта. — Односно гласова протурених у иностранству поводом погледа Русије поводом морске манифестације против Црне Горе, „Рајтер“ сазнаје да је држање владе руске у тој ствари било увијек јасно већ од самог почетка. Русија је била и јесте ми-

шљења да ће манифестација морска заједничка бити од користи и за саме интересе. Уосталом знало се увијек да Русија из разлога лако појмљивих, није никад хтјела шиљати своје бродове.

Србија коректни савезник

Биоград, 21. марта. — Тврди се, да је посланик енглески позвао Пашића да повуче српску војску испред Скадра у интересу одржања симпатије Енглеске наспрам Србије. Пашић, позивајући се на савезничку дужност, изјавио је да је то немогуће и напоменуо је да су велесиле увијек препоручивале сагласност између савезника. — Краљ је лако оболио.

Велесиле и мир

Одговор савезница на ноту велесила

Софија, 21. марта. — Савезници су поново изјавили да треба да учине неке измјене у ноти, те стога предаја одговора велесилама поново се задоцњава.

† Грчки краљ Ђорђе

Погреб убијеног краља

Атина, 21. марта. — Данас је био величанствен погреб краљев у присуству краљевске породице, представника страних владара, министара, дипломатског кора и огромне масе свијета.

На Балкан

Американски „Narodni List“ пише:

„Дрскост наших Њемаца кулминира са позивом управљеним пред пар дана преко „Neue Freie Presse“ са стране аустројског експортног друштва на младе Аустројанце да почну учити језике балканских држава, у којима ће наћи намјештења нетом се онамо среде политичке и господарске прилике. Под именом „младих Аустројанаца“ мисли се на аустројске неславене у првом реду на Њемце, јер Славенима — барем великој већини ових у Аустроји — не треба почет учити славенске језике њихове браће на Балкану. Њемачка дакле штампа позивље ъемачку младеж да се спрема ићи тражити круна у земљама које су својом крвљу натопили они Славени, за које је баш та штампа налазила само ријечи изругавања и вријеђања за све наше светиње у моменту ове херојске борбе наше браће на Балкану. Није престао тај „културни“ ъемачки народ у првим својим новинама, да руглу изругава и народ и његове окруњене главе у малим балканским државама па и у задње доба, кад су наша браћа освјетлила себи лица пред цијелим свијетом оружјем у својим јуначким рукама и ослободили своју браћу испод стољетног турског јарма, — тај исти народ није могао да прикрије своје мржње до нас Словена, већ је у својим новинама изнашао којекакве лажљиве бајке о грозотама, што их тобоже наша браћа почињају над недужним Турцима и још недужнијим Арбанасима. Тим цивилизираним нашим сусједима у границама ове монархије и изван њих, ми и наша браћа на Балкану до јучер смо им били народ барбарски, све сами ушљивци, лопови, разбојници, татови итд., а сада од једанут крајевина, на које нијесу ни промишљали да би могли доћи до њих, док је био у њима Турчин, за којим сада толико суза лију, постали су прави Елдорато, гдје ће, разумије се, њихови „млади Аустројанци“ наћи срећу и моћи правити кшефте, само ако почну учити језике тих досадањих ушљиваца и разбојника, те се пријаве код друштвеног бирора тог аустр. експортног друштва.

Тражити зараде код народа, којему се није поштедило ни највиших светиња у моменту, кад су његови синови падали „за крст часни и слободу златну“, то могу само подлаци, који мисле, да ће им наша браћа још након свих крвавих уверада отворити широм своја врата нетом од њих чују „тово јутро“.

Мислим да у овом моменту не би ми Славени у монархији морали остати прекрштених руку, већ да би било нужно нешто подузети, на да помрсимо рачуне тим „младим Аустројанцима“, који имаду овдје дома протекцијом владе сва најбоља мјеста, те нама остаје само мрвице, које нам добаце кад баш требају неког који знаде више или кад сви наши заступници скупа измоле мјесто писара за

којег Славена. И кад не би било по српској питање материјалне користи (на који имамо право у првом реду ми код наше браће, у колико они својим људима, који су побједу дали и извојевали, не могу покрити потребе ситуације времена) а која корист зове наше расположиве силе на Балкан, има још једно питање, које нам налаже да пазимо, ко се све мисли населити у новоослобођене словенске крајеве и онда наћи намјештења. То је питање части за нас аустројанске Славене, а осим тога, да пазимо и на оне наше људе, који нијесу у домовини ништа добра учинили, па би нам могли нанјети срамоте и код наше браће.

Томе свему би се дало доскочити, кад би се по већим славенским градовима (у Прагу, Брну, Љубљани, Загребу, Сарајеву, Осиеку, Трсту, Сплету, Ријеци и т. д.) основали одбори за намјештање по Балкану. Ти одбори би имали задаћу да пазе на оне, који мисле потражити какво намјештење или посао у Србији, Бугарској и Црној Гори. Да себи пак ти одбори прибаве неки ауторитет имали би ступити у договоре са владама, трговачким и обртним коморама те којим другим корпорацијама и заводима у тим државама и од истих добити обећање, да ће по тим земљама бити пригуштени било у државну било у приватну службу само они, који ће имати какво попатно писмо са стране ових одбора у монархији. Главни дакле посао тих одбора био би информирати се о једном компетенту из Аустро-Угарске на какво мјесто у споменутих државама, да ли је дотичник Славен а осим тога какав је он индивидуум, на му према томе издати неку врсту препоруке или попатног писма, с којим би се он морао легитимовати изван наше државе. Ти одбори би морали састојати од наших виђенијих личности и то без обзира на странке којима они припадају. — Ко има бољи какав предлог нека га изнесе, јер се нешто мора учинити, да се не изгуби из руку оно, што су наша браћа крваво стекли.

Ствари пуге-ничје

(Res nullius)

Постоји претпоставка да све ствари и имовина принадлеже некоме и као такве да су законом заштићене. Но поред ове претпоставке има ипак ствари, које нијесу правно везане са појединим било физичким било правним лицем, или са неким циљем; а то су ствари, тако зване „Res nullius“, о којим се у чл. 78. нашег Имовинског закона говори: да „у опште, свака покретна ствар, која је без господара, бива онога, ко је први за себе заузме“. На другом мјесту истог Закона такођер говори се о заузећу ствари, које власника немају, а на име у чл. 842., који гласи: „правило је: ко први заузме какву ствар, која господара нема, и то с намјером да његова буде, она већ самим тимем и постаје права властита тога заузимаоца. Јасно је, дакле, да не може бити заузећа оне ствари, која свога власника има“.

Послије ових прецизних и јасних одреда нашег Имовинског Законика, скренућемо пажњу како је постајало у римском праву односно ствари, које нијесу имале свог власника, а нарочито, које су биле узете при заузимању непријатељских земаља. У Римљана све ствари непријатеља признавале су се за ствари без господара у којем су се увршћавале, не само ствари ратујућег непријатеља, него и многе врсте ствари самих Римљана, одузетих непријатељем у рату.

Непријатељске ствари или у опште ствари одузете војницима од непријатеља у рату давале су се војци, које је доцније он дијелио војсци. Међутим приватна лица добивала су ствари у непосредну влаштину — окупацијом.

У „Res nullius“ убрајале су се и ствари остављене или бачене власником (Res derelictae).

У овоме кратком моме разлагању и цитирању законских прописа нијесам имао намјеру изложити све о стварима које немају свог власника, већ само додирнути се њих у онолико у колико би се то могло тицати данашњих прилика ратног стања. А нарочито имао сам нагласити о том, да и ако би евентуално нашло се код појединог војника или приватног лица какве ствари, узете при заузећу новодобијених крајева, то ни у којем случају сама нађена ствар не може служити за доказно средство да је то или друго лице, при којему је нађена ствар, извршило дјело пљачке, већ би имало подлежати доказивању да је ствар у моменту кад је узета доиста имала свог власника, у којем случају кривично дјело пљачке било би доказано, а кривац имао би сносити законске посљедице. Мало ћемо се задржати на самом појму о пљачки. У нашем војно-кривичном законнику постоји одредба о пљачки, под

којом се разумије: „грабљење и узимање туђе имовине или ствари приликом заузимања каквог мјеста у ратном стању или при маршу војске и т. д. (§ 167).

Дакле, из ове законске одредбе о плачки види се, да ствар или имовина мора бити правно везана са одређеним физичким или правним лицем, или да је везана са неким циљем који закон штити у име друштвеног или државног интереса, — што значи да треће лице — узимаоц није имао нити је имао полагати никаквог права на ту ствар или имовину.

Свако треће лице, које би на противозаконити начин узело ту или другу ствар, која би имала свог власника, при заузећу непријатељског земљишта, у којему није још постављен ред, а у овом другом случају при насилном одузму, имао би потпасти стројој одговорности и казни предвиђеној у XXIV. глави војно-кривичног законика.

Дакле, ако непријатељ остави ствари, рецимо оставља пекарницу са неколико печених хљебова, брашном и другим, на коју дођице највећ војник побједилачке војске или које било приватно лице, које би се користило остављањем, то неће и не може бити одговорно за узети хлеб и друго, осим у случају, кад би постајала наредба војне власти, надлежним путем издана војсци, у којој би се нарочито забрањивало узимање пустих ствари, но и при постајању једне такве наредбе ипак војник не би био одговоран за узете ствари, пошто га закон штити, а већ можда би одговарао за неизвршавањем наредбе војничке надлежне власти или правилније рећи могао би бити кажњен за нарушење дисциплине, ако би таквог нарушења било, дочим приватна лица не би одговарала док узимање таквих ствари не би било забрањено специјалним законом. Ради примјера навешћемо. Чл. 74. нашег Имовин. Закона, у коме се дивље животиње и птице сматрају да су онога ко их убије или ухвати, а даље у истом чланку говори се: „ако лов није забрањен био“. Значи истом законском нормом предвиђена је била могућност забране лова, које је питање код нас утано специјалним законом о лову. У србијанском Имовинском Закону, у чл. 235., постоји одредба да: „дивље звијерје шумско, као медвједи, курјаци и т. д., онога су ко их ухвати или убије“, а при свршетку овог чланка говори се: „кад и гдје није слободно ловити одредјелиће се особитом одредбом“.

Дошљедно наведеном, ствари, које власника немају, сходно прописима Општег Имовинског Законика, припадају оном ко их први заузме, ако то није специјалним законом забрањено, или у случају ако то није нормом закона делегирано којој било власти, да она донесе наредбу или распис по том или другом предмету, у којем случају такве наредбе и расписи били би мјеродавни за свако треће лице.

Што се тиче пустих мјеста — непокретног имања без свог власника, то у нашем Имов. Законику по овом предмету, не налазимо дефинитивних одредба, можда из тих разлога, што у то вријеме, т. ј. издавања нашег Имов. Законика није било ни потребе у таквим одредбама у опште, пошто код нас није ни постојало пустих мјеста а то се да видјети из самог закона, а на име из чл. 843., у којем се каже: „Пошто у Црној Гори нема земље за коју се не би знало чија је (јер кад није појединца човјека или куће, тад је братства, црквена, цркве и т. д.), нека нико не мисли да, раскрчив или оградив међом или плотом какву земљу, он тијем постаје њен власник. Таква земља, и наслије тога, остаје онога чија је, па баш кад би је власник и сасвим заустно“. При апстрактном тумачењу цитираног чланка да се тврдити, да код нас није постојало пустих мјеста — земаља, али не може се закључити да држава није посједовала земљишта у опште, а већ се може позитивно рећи да ако је посједовала, то границе истих земљишта знале су се и биле су одређене (наравно да је посједовала).

Говорећи о ненасељеним мјестима и непокретности без власника, имао сам намеру истакнути да било то при измјенама или допунама закона или при издању новог закона о уређењу и рјешавању аграрног питања у новоослободљеним крајевима — потреба је у законским прописима унети да непокретности, које немају свог власника, имају се сматрати за државна добра. У руском грађанском закону (т. Х. Ч. I. Ст. 406) прецизно се каже: да сва имања (непокретност) која не припадају појединим власницима улазе у састав државних имања.

Никшић, 10. марта 1913. год.

Вукашин З. Вукашиновић
судија Обласног Суда

Дневник

Изјава саучешћа. Поводом јуначке погибије командира Павла Пламенца на Тарабошу, како његовој породици, тако и његовом бједу г. војводи Пламенцу похитало је цетињско грађанство оба пола да им изјави своје саучешће. Г. војводи Пламенцу благовољно је изјавити саучешће и Његово Величанство Краљ и сви чланови Краљевске Породице, искрено жалећи прерани губитак командира Павла.

Вратио се. Г. др. Франо Перван, лекар из Сплета, вратио се поново на Цетиње, да укаже помоћ нашим рањеницима по позиву Црвеног Крста, као и ранијом приликом. Исто тако допутовао је из Дубровника и г. др. Катић.

Лијепа успомена једног војника. Кад је црногорски топ са Градине потресао сав Балкан, звук његов одјекнуо је и у далеком крају Сјеверне Америке. Наша браћа која се тамо налазе одмах похиташе својој домовини у помоћ на бојно поље — светити Косово. Међу њима био је и Спасоје Јованов Лаковић, Куч, рођен у Медуну 20. марта 1878. год., који се бавио пуних осам година у сјеверној Америци.

При издавању диспозиције за напад на утврђење Бардањолта са околином, Спасоје је написао завјештајно писмо, у ком је завјештао своје трудом стечено у рудоконима имање. Између осталог завјештао је 12.000 перпера готовог новца, који се налази у Подгоричкој Банци са припадајућом добићу, да се за исти новац оградити црква на Децићу. Напоменуто је и то ако разне неприлике и узроци не би то дозволити, то да се ограда црква на Орљево за успомену оних витезова, који су своју крв лили и своје животе жртвовали и нагнали на познати „манити низ Орљево скок Турака“. Остају своју имовину покретну и непокретну Спасоје је завјештао својој браћи и сестрама уз то да му се и гробница сагради. Исти Спасоје 27. јануара т. г. приложио је свој живот на жртву своје домовине залетивши се као јунак у првим редовима у турску оступицу, пуцајући као први стрјелац а прави јунак, дајући примјер својим друговима гдје га је и погодило непријатељско тана, те је на истом мјесту испустио своју јуначку душу, оставивши свој спомен међу најпрвим борцима опсађеног Скадра а у близини саме вароши.

Спасоје је био вазда частан, поштен, искрен карактеран како у приватном тако у друштвеном животу, који је и овом приликом посвједочио своје врлине како грађанске тако и војничке.

Као таквом нека му је слава и вјечита хвала, нек му буде лака та груди црне земље коју је вјерно љубио.

Арбанаси. Дубровачки лист „Срвена Нраватска“ доноси: По граду је мноштво Арбанаса. Има их сваки и одасвуда. Шетају и сједе пред кафанама и „кадкада“ политизирају. Не раде ништа. Често праве шетње по неким монументалним зградама. Уживају у лијеном расположењу. Нико их не пита ни ко су, ни што су, ни одакле су; пажени су ревно; нико их не задјева и не одалечује, као што се то обично и редовно догађа са путницима из Србије. Благо нама.

Ријечки поморци против капетана „Скодре“. „Ријечки Нови Лист“ пише: „Међу овдашњим поморцима и стручњацима опћенито се осуђује поступак капетана Блажића са паробродом „Скодра“ у ствари познатој, из које се данас толико ларме прави. Онђе је мнијење, да капетан Блажић као капетан и поморац није се смио нећкати, да иде спасавати српске војнике који су се топили. Његови изговори, да је то било скопчано са погибељима (након чега, он каже да је био формално присиљен), не могу да одрже приговора. Скоро свако спасавање, па и оно кад се у купању догоди, скопчано је са погибељима, али то човјека не смије да сугесте, ниш у таквим случајевима треба чекати какве претовастављене налоге и прописе. Зато је држање кап. Блажића наишло на опћенито осуђивање, те ми још међу нашим поморцима нијесмо чули другог гласа, осим оштре критике и приговора. Поморци без разлике странака, говоре на сав глас, да капетан Блажић својим држањем није се баш продичио“.

Српска војска пред Једреном. „Наше Јединство“ доноси о војсци братске Србије ово: „У опште ова војска у овом рату изненадила је. Извојштила толико битака — особито битовску — пружиша је помоћ свима у Бугарској и Црној Гори и Грчкој. Сад при освајању Дринопоља особито се истакла, јер је српска војска заробила 2 турска генерала, 150 нижих официра и 17000 војника. Међу заробљеницима је био „Шукри паша“... Као што „Србобран“ доноси, Шукри пашу,

команданта Једрена, заробио је потпуковник Јован Угриновић у једном од најчачних утврђења, Кадурдук Идрим.

Једрене пало, а шта је са Скадром? Листови из Војводине доносе: Састао се један Србин православног вјере са једним угледним римокатоличким свештеником из Србије, па му рече: „Јесте ли чули, пречасни, да је пало Једрене?“ — „Нијесам“, одговори дотични свештеник, „али реците ми, шта је са Скадром? Је ли већ пао? Ја се радујем бугарском успјеху, пошто су и они Словени, али ме више интересује, шта ће бити са Скадром. Срби су нам ближи него Бугари и наша рођена браћа, па стога са нестрпљењем очекујем глас о заузећу Скадра. Тој ћу се вјести највећма обрадовати“.

Арбанаси у слици. „Rivista Mensile“ доноси нарочити чланак о Арбанасима, у којима их хвали и велича а да би те своје наводе поткријепила доноси и три слике. Једна представља двојницу сељака из околине *Сиљета*, друга јунака и жуљанку из околине *Дубровица*, а трећа двојницу у одјелу *бокељске* морнарице. Тако наше личне Далматинце претворисхе ови глупани у — Арбанасе! И кад је то са сликама, може се мислити колико имају појма о Арбанасима ови исти што о њима с усхићењем пишу!

Књижевност

На старим огњиштима. На скоро ће изаћи из штампе „На старим огњиштима“, нова књига pjesама нашег одличног pjesника г. Алексе Шантића. Pjesник, кога „све ране његовог рода боле“ и који је толико времена плакао „плачем многих милиона“, није могао а да, у великим часовима ослобођења толике потиштене и усвићене браће, не заведе са пробуђеним и оснаженим народом својим, и да не дадне израза своје дивљењу пред величанственим дјелима хероја-ослободитеља. Његове pjesме, испјеване овом приликом, све су унесене у књигу која ће изаћи под горњим насловом, а која ће изијети 2^и штамп. табака. Претплата траје до конца марта о. г. Цијена је књижи 1 круна. Скупљачи добијају десету књигу на дар; претплата се шаље: *Трифку Дуцићу*, књижара — Мостар.

„Босанска Вила“. Изашао је 5. број „Босанске Виле“ од 15. марта са овим садржајем: Стихови: А. Тресић Павичић, *На Душановом мосту*, — Р. Каталнић Јеретов, *Старац и Вечерњи глас* (у прози). Драг. Радовић, *Једно дјетињство*. — А. Профес. Доде, *Златне* (превео Мих. Д. Милчиновић) — Уводни чланак: *Естетичке континуитете: I. О књиге које нема или Одбрана Радничности* од Димитрије Митровића — Различити чланци: М. Решетарић *Стари босански новци*; — Књижевна критика: Арсен Вештелићес, *Дјела Шандора Балског*. — Из народа и о народу: *Од постанку имена Косово* од Ст. М. Мијаговића — Српске народне умотворине: *Бој на Косову*, из збирке Н. Т. К. — Листак: Adela Milčinović: Bez sreće од Августина Ујеваћа. „Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно, сваког 15. и 30. — Цијена је на годину 8 кр., у Србији 10 дина. Баши, учитељи неофицири добијају лист за 6 круна а селишци за 4 круне.

Ратне слике са Балкана. Позната издавачка књижара Св. Ф. Огњановића у Новом Саду, која издаје „Илустровану Ратну Хронику“, почела је да издаје у малим свесмама ратне слике са Балкана. Од тих књига добисмо три; првој је садржина: „Српска војска осваја Косово и Приштину“, другој „Српска војска у боју на Кумавову 10. и 11. октобра 1912“, а трећој „Побједоносна српска војска осваја Скопље, град Цари Душана“. Цијена је свакој појединој свесци 10 пара.

Арбанашко питање. У издању биоградске књижаре Рајковић и Ђуковић изашла је књига „Арбанашко питање и српско право“ од Тома П. Ораовца. Садржи: предговор, Арбанашки О Скадру, додатак, становништво Г. Арбанаше, један анегд и имена која се помињу у овој књизи. Цијена 1 перпер.

Српска Књижевна Задруга. Како је крај марта крај рачунске године Задругине, моле се сви повјереници и задругари, који још нијесу послали улоге за XXI коло (1912), да то изводе одмах учинити, како не би изгубили задругарска права.

ДОМОВИНИ

(акростих)

„Царе мали!“ Бранко зове —
Рођеног твог горштаци;
Не подноси он окове
А ни ропског худог мрака.

Гојиш дивни див јунаке
Осветнике Видов-дана,
Разасипаш сјајне зраке
Око твога крсног стана.

Пет вјекова неуморно,
Од туђег се браниш мача,
На прегњуће ратоборно
Остала си увјек јача.

Сила турска не узмога
Ископат ти смртну раку,
Ти с помоћу јаког Бога
Одоље на напаст сваку.

Стотинама тешких љета
Тебе браниш Срб је знао,
И твоја је брада света
Једног ропства сачувао.

Еј витешка ти си мати
Нема јакост твоју славу,
Ето с тог ће да га врати
Слободина ведром млати.

Родио се у кам стани,
Повио га горска вила;
Силан, снажан да те брани,
Кад насрне на те сила.

Ето дакле, Гору славна,
Како поста ти витешка,
Рату вазда дична славна
У времена мучна тешка.

Нападајем насрнута
Е дал' и кад страхом прену?
Тврда оста сваког пута
И славом се заођену.

Домовино, роде мили,
Рајем нам се ти претвараш,
Азијатској када сили
Громом својим моћ обараш.

Осим тог се мош поносит'
Кад си гн'јездо соколова,
А то јато не зна сносит'
Муке ролске и окова.

Еј! ко не би љубио те,
Њежна мајко љутих змаја,
Еден кад си пуна сјаја!

Бар.

Мило Јововић

ОГЛАСИ

Изашао је из штампе:

ЗБОРНИК

СУДСКИХ ЗАКОНА, НАРЕДАБА И МЕЂУНАРОДНИХ
УГОВОРА ПО СУДСКОЈ СТРУЦИ

ЗА

КРАЉЕВИНУ ЦРНУ ГОРУ

СЛУЖБЕНО ИЗДАЊЕ

КРАЉ. МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ

КЊИГА II.

Зборник обухвата вријеме од
18. октобра 1798. до 25. фебруара
1910 године.

Може се добити код Управе Државне Штампарије на Цетињу. Цијена Перп. 4.

ОГЛАС

Стављам на знање, поштованој публици из унутрашњости, и са стране, да је већ готова моја колекција:

НОВИХ, ДОПИСНИХ КАРТА

ИЗ

ЦРНОГОРСКО-ТУРСКОГ РАТА.

Дописнице су са оригиналним и најинтересантнијим снимцима, који су до сад изашли.

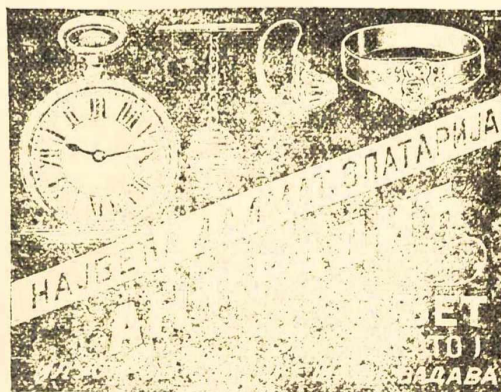
Поруџбине примам, и одпремам на веће и мање количине; ко же ли купити, нек затражи списак са означеним цијенама.

Ст. Бар.

С поштовањем:

РАДОВАН В. МИЛИНОВИЋ

П. н. бр. 3. 23 ТР. ОВНИА ДОПИСНИХ КАРТА

П. н. бр. 1. 16 — 50